
ÉVFORDULÓK

RIGÓMEZŐ 1389 *

JOBB VIADALBAN VESZNÜNK,
MINTSEM GYALÁZATBAN ÉLNÜNK

IFJABB DANILÓ

(szül. 1350 táján, megh. 1396–1399 között)

Akkoron (Lazar fejedelem) a nemesekért és a főrangúakért, a vajdákért és a katonákért, a kisebbekért és öregebbekért küldött. Hogy elébe járulának, szólt nekik a számtalan idegen fajtájú betöréséről. Az ekkor támadt némaságban halk és kellemetes szavakkal így beszélt hozzájuk:

„Ti, társaim és testvéreim, főrangúak és nemesek, kisebb és öregebb katonák, vajdák, magatok is tanúi és szemlélői vagytok, mekkora javakat ajándékozott nekünk életünk során isten, és semmitől, mi gyönyörű és kedves e világon, sem dicsőségtől, sem gazdagságtól, sem mindattól, aminek ember szükségét látja, meg nem fosztott bennünket, hanem még inkább megtetézte, hogy ha valami aggasztó és fájdalmas lenne, ne váljunk hálátlanokká és hitszegőkké iránta. Szakadjanak ránk akár kard ejtette sebek, akár a halál más neme érjen utol, gyönyörűséges ezt Krisztusért és honunkhoz kötődő buzgalmunkért viselünk. Jobb viadalban vesznünk, mintsem gyalázatban élnünk. Jobb a csatában kard által halnunk, mintsem fejünket az ellenség igájába hajtanunk. Hosszú időt éltünk a világban, és végre vessünk számot a háborúban eshető balvégzetünkkel is, hogy örökkéig élhessünk a mennyekben, nevezzük meg magunkat Krisztus katonáiként, váljék belőlünk a hitbuzgalom serege, hogy nevünk ekként kerüljön az élet könyveibe. Ne féltsük testünket a csatán, hogy attól, aki a viadalokban ítél, ragyogó koszorúkat nyerjünk. A fájdalmak dicsőséget vonnak maguk után, és a fáradozás nyugodalmat ad.”

Meg más szavakat is intézett övéihez. Fölövezvén őket szavaival, a sok mártírt fölkészíté a háborúra.

Azok pedig, a dicsőségesek és rettenthetetlenek és a nemes szívűek, akik csak termettek és nevelkedtek a szerb földön, mint gyönyörűséges nyári vi-

* Szövegeinket Đorđe S. P. Radijčić *Antologija stare srpske književnosti (XI–XVIII vek)*, Belgrád, Nolit, 1960 kötetből vettük

mulások és válogatott libánusi cédrusok. Ilyenképpen válaszoltak kedves és szí-
vük szerint való uruknak:

Mi, nagyúr, amióta a természet szerint apánk s anyánk révén megszülettünk, istent meg tégedet ismertünk. Istentől fölserdültünk, általad neveltettünk. Mint kisdedeidet tápláltál, mint fiaidat elláttál, mint testvéreidet szerettél és bajtársaidként tiszteltél. A dicsőségben és gazdagságban és mindenben, mi tetszetős a világon, és boldoggá tesz, osztottunk veled és adományként fogadtunk. Víg-ságból és örömből, de egyben a háborúból, a roskadásig rakott asztalok ingyenségeiből s a szeretetből és a tisztességből is bőven részeltettél bennünket. Miért lenne nekünk sok éretted és a hitért meg honunkért halnunk? Nem kíméljük magunkat, mivel tudván tudjuk, hogy ezt követően is van hová lennünk, és a porral elvegyülnünk. Haljunk meg, hogy mindörökké éljünk. Élő áldozatként áldozzuk magunkat istennek, nem úgy, mint azelőtt, futó és csábos lakomázások során, hanem háborúban a tulajdon vérünkkel. Ne féltsük életünket, hogy utóbb másoknak magasztos példaképül szolgálhassunk. Ne hátráljunk meg a félelemtől, ami ránk tört, sem a becstelen ellenség törekvése előtt, aki nekünk ront. Ha csakugyan a félelmet meg a veszteséget fontolgatnánk, az nem adná jóra magát. Ha valamennyi sivár bűnünket elősorolnánk, semmi sem lenne a tisztos viadalból. Nekünk meg kell küzdenünk az izmaelitákkal. Ha a kard fejet is vesz, a kopja bordát is döf át, s a halál életeket is szed, nekünk harcba kell szállnunk az ellenséggel. Mi, ó, barátok és bajtársak, korábbi háborúk terhét vesszük magunkra, amelyek Krisztusban vannak, hogy Krisztus révén támadjon hírünk és nevünk. Mi emberekként azonos nemhez tartozunk, azonos szenvedélyek uralkodnak rajtunk. Ugyanaz legyen a sírunk is. Ugyanaz a sík fogadja magába testünket és csontjainkat, hogy az édeni helyek fényességgel ragyogjanak be valamennyiünket.

VIGASZTALHATATLAN SIRÁNKOZÁS ÉS JAJVESZÉKELÉS

Az istenfélő és háládatra méltó Milica fejedelmasszony a két igen bájos gyermekével meg az egész namességgel a vértanú (Lazar fejedelem) ereklyéinek fogadására indulván és közelébe érvén reárogyott és testét átölelte. És magánki-vül volt, mintha félhalott lenne. És olykor megrándulva, miként a mély álomban, nagy sikoltozásokkal, hangos sírással így kiáltozott:

Jaj énnekem, hogy mi szakadt rám. Galád fegyver járta át lelkemet hirtelen. Jeremiáshoz hasonlóan kellett járnom. Hallgassátok, miként sóhajtozom, miként panaszkodom, de senki sincs, aki vigasztalhatna. Leányaimat és ifjaimat rabságba hurcolják. Gyermektelenné tett a kard, mintha halál dúlna otthonom. És minden ellenségem fülébe eljutott bajom, és azok örvendezni kezdtek. Mennyire váratlanul ért el ez. Ezt kellett megérnem: hogy elesvén, magamra

hagyjon férjürem, az annyira kedves és drága fejedelem a fényesség és változott és derék és bátor vitézekkel. Zokogjatok velem síkok és völgyek, melyek testüket és vérüket fölfogtátok. Jajongjatok velem, és szánjatok valamennyi gyönyörűséges gyermek édesanyját, a jóra törekvő férfiak asszonyait, szeretteitek rokonsága.

Akkor. Az áldott és boldog emlékeztű vitéz Lazar fejedelem mintha így felelt volna neki:

Többé ne siránkozz és ne bánkódj énmiattam. Inkább nyilvánítsd ki örömedet és háládat, mert nagy csatába keveredtem, és abban estem el, halálos seb végzett velem, és erőtlenné váltam. Jobb számomra a dicséretes halál, mint a szégyenteljes élet. Ha arcomon seb is esett s a fejemen kard nyoma, a hitért megküzdöttem, és vitéznek bizonyultam, és mostantól a vértanúk közé számítanak. Láttam a lenti csatákat és megszámláltam az odafönti megtiszteléseket. Láttam a kardokat és a fönti koszorúkra gondoltam. Vártam a halált, és a halhatatlanság járt az eszemben. A harc kimenetele elgondolható volt vigasztalásomul. Na hajsza magadat miattam ily nagy bánkódásba, hanem tedd magadat bánatodban megingathatatlanra és nagylelkűvé. És miért ekként, miközben kívül voltál, ismered meg a természet határa? És amikor bánatba estél, megfedkezted a természet törvényeiről. Szokd meg, hogy így szólj: igazságos vagy, Uram, és igazságosak a te ítéleteid. Miként az Úrnak tetszett, minden úgy esett. Ne az elveszített mérd isten ítéletét, hanem amikor bensődet gond emészti, mutass nagylelkűséget. Mivel a Gondviselés isteni ereje ennek fölötté mutatkozik. Eszerint mindenkinek bátran kell viselnie azt, ami jön rá. Mert ha valaki ember kicsinység sérül, isten szeretete fénykoszorúval övezi.

Válasz. A megfontoltság hangján szólt a fejedelemasszony:

Nem áll módomban, édes uram, nem sírnok és nem jajveszékelnem. Mert a természet törvényei megoszlanak, és a nagy fájdalom tüzeit lángra lobbantják, és lelketem fölkaradják és bensőmet szaggatják.

És mindazok, akik ezt hallgatják, sikoltásaikkal, kiáltozásukkal és szakadatlan jajveszékélésükkel az egész helyet kitöltötték. A nemesszívű nép sokasága is összefutott, és mindenkiből vigasztalhatatlan sírás és jajveszékélés tört föl. A fájdalom és a szívből fakadó sóhajtások oroslánkarmokként tépdesték az ember lelkét. A fiak apjukat szólongatták, a szolgák uraikat. Valamennyien nagy kínok közepette túrték fájdalmukat, örültek módjára szenvedtek.

MIKÉNT ARATÁSKOR A BÚZA RENDJE

III. RAVANICAI

(a XIV. sz. második fele)

És meggyónván erényes titkaikat, és egymást sorra megcsókolván, és az igazságos (Lazar fejedelem) jogos haragjában fölgerjedvén, valamennyiükkel (katonáival) eleibe ment a dühödt sereg vazérének (Murat császárnak) egy igen terjedelmes síkon. És mindkét sereg hatalmas volt, igen-igen. Ezekből volt több mint 100 ezer, amazokból a népekből meg nem kevesebb mint 300 ezer. Ám fordítsatok rám figyelmeteket, ó, papok és istenfélő gyülekezet, hogy meghalljátok az iszonytató és csodás történetet. Bevárták őket, miként (főbb) áll. És mekkora dobaj meg leírhatatlan dübörgés támadt ott. Emberek kiáltottak, lovak nyerítettek, fegyverek csattogása hangzott, ágyúk torka dörögött, a föld igen morajlott, a levegő megtelt robajlással, és mintha sötét füst árasztotta volna el, és a sereg mindkét részről egymásnak esett, a fegyverek csillámlottak és a földet beragyogták, vér ömlött patakokban, és sokféle tetemek hevertek, miként aratáskor a búza rendje, úgy hullottak a vitézek az éles fegyver alatt, és az a sík, akár valamely tó, vöröslött a vér ontásától. És ekként a dühödt támadó és vérszívó embereinek sokaságát adták át a halálnak. De akkor, jaj, akkor a boldog emlékü és áldott, egyeduralmú Lazar nagyfejedelemnek fejét vették, és a nemesek meg a hívő keresztények sokaságát összefogdosva elveszejtették.

SZAVAK RIGÓMEZŐ MÁRVÁNYOSZLOPÁN

STEFAN LAZAREVIĆ

(1371–1427)

Ember, aki a szerb földre lépsz, légy jövevény vagy helybeli, akárkinek is tudd magad, ha e síkra térsz, amelyet Rigómezőnek hívnak, és meglátod, hogy azt egészen holtak csontjai borítják, az egész kies természetet, s ha engem kereszt alakjában s ennek jelével meglátsz ott egyenesen állani, ne kerüld el, és ne nézz át rajtam, akár valami hiábavaló és hívságos dolgon, hanem kérlek, köz-elíts felém, és jöj hozzám, ó, szeretetreméltó, és tekintsd el szavakat, melyeket elődbe tárok, és ebből meg fogod érteni, mi okból és miért és mi végből állok én itt, mert igazat szólok, nem kevésbé annál, akinek lelke van, mivel mindannyiótokkal szándékom tudatni annak lezajlását, mi itt történt.

E helyt egykoron a nagy és egyeduralmú szerb király, a világ csodájának számító Lazar nevezetű nagyfejedelem, az istenfélelem megingathatatlan oszlopa,

isten ismerésének nyílt tengere és a bölcsesség tengermélye, lángoló elme és az idegenek védnöke, éhezők táplálója és szegények istápolója, bajba jutottak oltalmazója és vigasztalója, ki mindenkit Krisztus akarata szerint szeretett, e helyre tulajdon elhatározásából érkezett, mi több, seregének sokaságával, amennyien csak vezérlete alá estek. Valamennyien jó és bátor vitézek, igaz vitézek szavaikban és tetteikben, akiknek ragyogása fényes csillaghoz mérhető, olyanok, akár a virágokkal kihímzett mező, aranyba öltözöttek és drágakövekkel ékesek. Igen sok válogatott lóval és aranyos nyergekkel. Fölöttébb gyönyörűséges és rátermett lovasok. Igen nemeslelkűek és dicsőségesek, akár a jó pásztor és bölcs gondviselő, ki értelmes bárányait Krisztus színe elé vezeti, hogy jóra végezzék és vértanúságukért koszorújukat elnyerjék, részseljenek a magasabb kegyelemből. És ekként egyetértésben a számolatlan sokaság a jóságos és hatalmas urasággal egyetemben, bátor lélekkel és hitében a végsőkig eltökélten, akár a gyönyörű vetett ágyba és a messze illatozó ínycsésgre, vetette magát az ellenre, és a valóságos sárkányt eltiporta, legyűrte a fenevadat, a hatalmas ellenfelet, a mindent fölfaló, telhetetlen pokolfajzatot, nevén nevezve: Murátot meg a fiát, az áspis- meg a viperakígyók fattyait, az oroszlánok és a baziliszkusok kölykeit, de velük együtt nem kevés másokat is. Ó, isten útjainak kifürkészhetetlensége, elfogák a nemes vértanút agar törvényt nem ismerő karjai, és végeztenek alávetve magát Krisztus mártírjává lett Lazar nagyfejedelem. Nem más által vezett, ó, feleim, mint az Amurát gyilkos fiának kezétől.

És mindez, ami itt elmondva áll, a 6897. esztendőben esett, június havának 15. napján, kedden, hat vagy hét óraker, nem tudom – isten a tudója.

BRASNYÓ István fordításai